

Sava Bunčić
POSEDOVATI

MAKART
Drugāčiji od drugih!

Beograd, 2019.

Naslov originala
To Be Had
Sava Bunčić

Copyright © 2017 by Sava Buncic

Izdaje:
Makart, Beograd

Za izdavača:
Peđa Kresojević

Lektura:
Borka Slepčević

Grafičko oblikovanje:
Aleksandar Vukojević

Štampa:
DMD Štamparija

Tiraž:
1.000

Sva prava zadržana. Sa izuzetkom poštene upotrebe u svrhe privatnog proučavanja, istraživanja, kritike ili recenzije, u skladu sa Zakonom o zaštiti autorskih prava, nijedan deo ove publikacije ne sme se reprodukovati, uskladištiti u sistemu za preuzimanje ili prenositi u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem i na ostale načine, bez prethodnog pismenog odobrenja izdavača.

Moralna prava autora su potvrđena.

Svi likovi u ovom delu su izmišljeni. Svaka sličnost sa stvarnim osobama, živim ili preminulim, u potpunosti je slučajna.

Epigraf

Ako čovek traga za ciljevima i idealima izvan sebe, on traži ispunjenje tamo gde ga ne može naći. Postoji samo jedno mesto gde se ti odgovori nalaze – u samom sebi. Da bi ih našao, čovek mora prvo da upozna rasuđivanje i razložnost, što nije inteligencija, već sposobnost shvatanja sveta putem razmišljanja. U samoispitivanju i samoupoznavanju, neophodno je razumeti uticaj društva na nas. Najružnije – ali i najlepše – sklonosti čoveka nisu biološki determinisane, već su rezultat društvenih interakcija i procesa. Oni formiraju čoveka.*¹

¹ Parafrazirano iz radova Eriha Froma (1900–1980), nemačkog socijalnog psihologa, psihoanalitičara, humaniste i filozofa

1. Melanholija Grintauna

Kad je došlo vreme za uobičajenu pauzu za ručak u kancelariji, Boris je pokupio nekoliko stvari s pisaćeg stola i stavio ih u tašnu. Nije se spremao da ide na ručak u restoran, već kući; završio je posao za danas. Dok je izlazio iz zgrade, bacio je pogled na tablu na zidu pored ulaznih vrata, na kojoj je pisalo „Advokatska kancelarija Olafa Ridlija”. Jednog dana, moje ime će biti na nekoj tabli kao što je ova, pomislio je. Mada, teško će se to desiti u ovakvom gradiću, stegao je zube, osećajući da ga vera napušta. Već su postojale dve advokatske kancelarije u Grintaunu; toj pospanoj palanci nije bila potrebna još jedna. Čak i finansijski obrt Ridlijeve kancelarije jedva da je bio dovoljan da ga zaposle kao pomoćnika, iako sa samo pola radnog vremena. Njegova budućnost kao pravnik u Grintaunu bila je turobna, ne samo zbog malog broja sudskih slučajeva već što su oni pripadali lakoj kategoriji. Većinom su bili u pitanju problemi svakodnevice – razvodi, sukobi suseda zbog lajanja ili ujeda pasa, preganjanja zbog spornih međa između placeva, sporovi zbog nevraćenih dugova. U svim tim slučajevima, jedino mršavi honorari su se mogli naplatiti.

Pognute glave, krenuo je pešice prema malom, iznajmljenom stanu u kockastoj četvorospratnici u sporednoj ulici u centru gradića, udaljenoj petnaestak minuta. Uvek je želeo da iznajme mesto za stanovanje u predgrađu, možda čak i malu kućicu s dvorištem. Luna bi mogla da se igra na travi i vere po drveću. Nije mu bilo po volji što mora da se igra na betonskom trotoaru ispred

njihove zgrade. Znao je koliko je njegova osmogodišnja devojčica uživala provodeći vreme gledajući cveće, leptire i pčele. Pa, možda jednog dana, ako budem radio dovoljno dugo i vredno na unapređivanju moje karijere, uzdahnuo je.

„Tu sam, dušo!”, viknuo je s ulaznih vrata u stan.

Mendi je provirila iz kuhinje: „Zdravo, dragi! Dođi, sendviči su spremni.”

Pošto je oprao ruke, seo je za kuhinjski sto i privukao tanjir s kriškom hleba namazanom puterom od kikirikija i džemom i čašu mleka.

„Sigurno nećeš sendvič sa sirom?” Pokazala je očima na svoj koji je upravo zagrizla. „Makar za promenu?”

On odmahnu glavom i počeo da žvaće. Pogled mu je pao na beli stolnjak bogato ukrašen finim vezom duž ivica i u sredini. Jedan od poklona njenih roditelja za naše venčanje, prisetio se. Znao je da Mendi toliko voli taj stolnjak da ga je stavljala na sto samo kada su njih dvoje jeli, ne i za porodične obroke. Brinula se da Luna ne prospe nešto po njemu, ali sada je bila u školi. Bacio je pogled okolo po kuhinji. Bilo je tu i drugih predmeta i pribora, poklona od njenih roditelja ili pozajmljenih od njih bez očekivanja da budu vraćeni. Pokloni od njegove tazbine mogli su se naći i u svim drugim prostorijama njihovog doma. To je uvek budilo pomešana osećanja u njemu. Cenio je njihovu pažnju, ali je osećao i stid jer su oni, odrasli ljudi, još uvek primali roditeljsku pomoć.

„Voleo bih da češće izvodim tebe i Lunu na ručak u restoran”, reče, ali se odmah priseti da ne pamti kada je to uradio poslednji put. „Nije lako ovo čekanje da se naš životni standard poboljša.”

„Meni ne smeta što jedemo kod kuće.”

„Zato što baš i nemamo izbora, eto zašto. Ali jedan advokat i njegova porodica trebalo bi da imaju izbora. Sve je to zbog toga što smo zarobljeni, ovde u Grintaunu.”

„Zar jesmo?”

„Apsolutno! Ovde nemam pravih prilika! Ja sam advokat a zarađujem kao konobar, to je katastrofa.” Spustio je svoj dopola pojedjen sendvič i rekao zamišljeno: „Zarađujem kikiriki, jedem kikiriki...”

„Pa, dragi... nije u pitanju samo Grintaun, i do nas je”, reče ona nežno. „Nemoj pogrešno da me razumeš, ali do ovoga su u dobroj meri dovele i odluke koje smo sami donosili. Sada snosimo posledice, to je sve.”

On se smrknu i pogleda je ispitivački, pa ona nastavi: „Sećaš se? Kad sam zatrudnela, odlučili smo da imamo dete iako sam tek bila završila srednju školu. Rekli smo – ja ću napustiti svoje planove vezane za studiranje na univerzitetu da bi ti završio studije prava. Nakon tvog diplomiranja, odlučili smo da ćeš ti raditi, a ja ostati kod kuće s Lunom. Posle takvog izbora nismo ni mogli da živimo u velikom gradu, gde je sve mnogo skuplje. Jedino nam je preostao Grintaun.”

On je potonuo u sećanja. U to vreme bili su veoma mladi, odrasli sa svim ograničenjima i u izolaciji Grintauna, a ipak su odlučivali o presudnim stvarima koje će uticati na ceo njihov život. Gospode, šta smo tada znali, pomislio je. Toliko smo se voleli da smo mislili da će naša velika ljubav i moj predani rad biti dovoljni da se reše svi problemi koji iskrnsu na našem putu.

Prisećao se kako je bio potpuno uveren da će biti dovoljno samo da on diplomira s najvišim ocenama i sve drugo će uslediti automatski, samo po sebi. Čak je i nju u to uverio – u stvari, prisilio ju je da to prihvati. Dođavola, to bi i trebalo da bude tako! Prokletstvo, to će i biti tako, mora da bude!

Protrljao je čelo: „Da, da, mi smo odlučili da živimo ovde. Ali nadali smo se da ću ja dobiti pravi posao kao pravnik i da ćemo finansijski procvetati. Tako bi i bilo da sam ja mogao dobiti ono što mi pripada. Ali nisam! Jedina stvar koju sam dobio jeste preživljavanje u bedi. Moramo to da promenimo.”

Ona ispruži ruku preko stola i uze njegovu: „Dragi, mi ne živimo u bedi. Nemoj to nikad da kažeš! Molim te, ne mešaj stvari. U

redu, mi živimo skromno, ali naš život je lep, imamo jedno drugo, Lunu, mi smo porodica.”

„Dobro, mi smo porodica i to je divno. Ali ne poriči da bi naš život bio mnogo lepši kada bismo imali više novca. Više bi nas i poštovali. Samo kad bi moja karijera napredovala.”

„Nisam sigurna da je samo to potrebno... U redu, neka bude kako kažeš.” Ona uze čašu, brzo iskapi mleko iz nje i oštro je spusti na sto. „Ali! Zašto ne probamo nešto drugo ako hoćemo da nam bude bolje? Na primer, ja bih mogla da potražim neki posao.”

On žestoko odmahnu obema rukama: „Nemoj ponovo, molim te! Pričali smo o tome milion puta i svaki put sam ti iznova objasnio. Kada bi se ti zaposlila, to bi podrilo moj profesionalni ugled, koji ću, nadam se, uskoro izgraditi. Žene uspešnih advokata ne rade! To advokatima pomaže da prikažu sebe kao uspešne, a to privlači klijente. Čak ni tvoja majka nikad nije bila zaposlena, nije ni moja, iako su naši očevi bili daleko ispod klase uspešnih advokata. U redu, ja još nisam u toj klasi, ali moram već sada da vodim računa o mom budućem imidžu. Svaku malu grešku napravljenu sada – bilo bi teško ispraviti posle.”

„Klasa? Koja klasa? Gospode, ti živiš u iluzijama!” Mendi se gorko nasmeja. „Probudi se, molim te, i suoči se sa stvarnošću. Bilo bi te stid da imaš zaposlenu ženu? Onda dobro. Ako ne ja – ti nađi još jedan posao! Šta god da se može naći u Grintaunu... budi konobar, perač automobila, nosač nameštaja. Dopuni naše prihode sam ako ne želiš da ja to uradim.”

„Mendi, kad bi samo mogla da čuješ sebe! Ja sam pravnik, profesionalac, beli okovratnik. Ja ne mogu da radim takve poslove. Ti znaš zašto. Kako bi bilo koji konobar, perač automobila, nosač nameštaja mogao da stavi svoju sudbinu u moje ruke kada bih ja bio isti kao on? Za njega, njegov advokat mora da bude supermen, da ima natprirodnu moć, maše čarobnim štapićem i njim ga izvuče iz živog blata njegove lične nesreće na čvrsto tlo. Druškan koji se

znoji pored njega da bi mogao da plati hleb i mleko ne bi imao ni traga od takve magije!”

Mendi brzo ustade i izmaršira iz kuhinje. Boris ostade gledajući stolnjak neko vreme, uzdahnu duboko, ode u dnevnu sobu i sede za mali pisači sto prislonjen uza zid. Otvorio je neke od pravnih knjiga i počeo naizmenično da čita iz njih i s ekrana kompjutera, zapisujući povremeno nešto u debelu svesku. Kao i uvek, brzo je postao nesvestan okoline i izgubio osećaj za vreme. Rad je bio njegovo prirodno stanje; što je imao više posla, to se bolje osećao. Gonjen uverenjem da rad na kraju mora da donese novac koji kontroliše toliko mnogo – ako ne i sve – u ovom svetu, uvek bi se osećao nelagodno kada bi bio besposlen.

Takođe, rad bi gurnuo sve njegove brige i probleme u stranu; tu je bilo pravno pitanje, on bi istražio sve relevantne informacije u vezi s njim, izvršio analizu, i – bez izuzetka – rešenje bi se iskristalisalo u njegovom umu. Tada bi osetio pravo zadovoljstvo, kao da je ostvario remek-delo! Takvu veru u sopstvenu sposobnost. Uverenje da može, i hoće, da postane neko.

Boris se prepade kada mu Luna stavi ruku na leđa i kaza: „Tata, hoćeš li sa mnom u park? Možemo da se ljuljamo na ljuljašci, hranimo patke... Mama kaže da ne smem da idem sama.”

„Kako je bilo u školi?”

„Dobro, dobro... Tata, hajdemo u park.”

„Šećeru, tata je usred važnog posla. Dozvoli mi da to završim, a ti idi u park s mamom.”

„Mama ne može da ide, ona je zauzeta, sprema večeru, kao što znaš, Borise”, reče Mendi s vrata. „Zašto ti ne prekineš tu svoju zabavu i pružiš priliku svojoj ćerki da izađe na svež vazduh, malo da se istrči, da se igra?”

„Zabavu? Daleko od toga! Ja naporno radim na svom profesionalnom izgrađivanju, studiram velike sudske slučajeve, pripremam se za budućnost. Moje pravničko iskustvo iz Grintauna je ograničeno na male slučajeve; oni se uopšte neće računati kad

budem aplicirao za bolji posao. Moram znatno da podignem svoj stručni nivo! To mogu jedino sam, kod kuće, jer ne mogu u svom svakodnevnom poslu.”

„Time gubiš priliku da provedeš kvalitetno vreme sa svojim detetom, svojom porodicom, Borise. Ovo sadašnje vreme više se nikad neće vratiti! I sve to, zbog čega? Da bi se družio sam sa sobom.”

„Ja to ne činim za sebe!”, povika on. „Ja to činim za Lunu, za tebe. Da postignem ono što se od mene očekuje i napokon dobijem priliku da postanem pravi otac i muž, da zbrinem svoju porodicu onako kako treba. Moram da postavim prioritete i držim ih se! Kako to ne možeš da vidiš?”

„Ja više ne želim da idem u park”, reče Luna drhtavim glasom.

Mendi joj hitro priđe, zgrabi je za ruku i povuče je napolje. Momenat kasnije, ulazna vrata stana glasno se zalupiše i Boris je čuo njihove korake niz stepenice. Ustao je i počeo da šeta po sobi. Poriv da pohita za njima počeo je da kuva u njemu, ali mu pogled pade na pisaći sto. Zaustavio se pored njega i, stojeći, nastavio da piše tamo gde je stao kada su ga prekinuli. Odlična ideja kako da reši slučaj sevnula mu je kroz glavu, on se sporo spusti na stolicu i krenu da prelistava knjige.

Probudio se iz radnog transa tek kada ga je Luna uhvatila za ruku, stavila je na svoja ramena i priljubila se uz njega, prisiljavajući ga da je zagrlji. On je podiže na kolena i obgrli čvrsto, ćutke; slike i sećanja iz vremena kada ju je tako držao dok je bila beba smenjivale su se u njegovoj glavi. Bila je tada samo šaka mesa, a pogledaj je sada! Neće proći još mnogo godina i ona će stići u odlučujuću fazu svog života. Moram da uradim sve što je u mojoj moći da joj omogućim što bolju startnu poziciju kada to dođe. Ona mora da ima bolji početak nego ja, da bi mogla kasnije da izgradi bolji život nego što je moj!

Utom je čuo kako ih Mendi zove iz kuhinje; tokom večere, skoro da niko nije progovarao. Kasnije, svi su se smestili u dnevnu

sobu, gde su roditelji gledali televiziju, a Luna crtala ležeći potrbuške na podu.

Boris ju je posmatrao neko vreme i onda joj se pridružio: „Šećeru, ima novi kompjuterski program za rukovanje bazama podataka. Nije komplikovan a vrlo je koristan. Da ti pokažem kako se s njim radi?”

„Ali, tata, nemoj baš sada. Crtam.”

On uze jedan od nekoliko rasutih crteža oko nje, podiže ga i pažljivo se zagleda u njega: „To je veoma lep rad, Luna. Ipak, da li je zaista potrebno da ih crtaš toliko?”

„Pa, tata, svi mi trebaju.” Uzimala je jedan po jedan i ređala u niz na podu. „Vidiš, svi su povezani. Želim da oni ispričaju priču.”

On pogleda pažljivije: „A, da, sada vidim. Oni prikazuju... neki strip?”

Ona se oduševljeno nasmeja. „Tako je! Svi u školi kažu da im se mnogo sviđa! Naš učitelj je rekao da sam ja... talentovana. Da li se sećaš? Dobila sam glavnu školsku nagradu za crtanje, za portrete koje sam uradila!”

„Šećeru, to je izvanredno, ali ti si odlična i u nekim drugim predmetima. Možda nikad nećeš saznati koliko možeš da postigneš zahvaljujući njima ako se ograničiš samo na crtanje. Trebalo bi da pokušaš da uložiš dodatni trud i u nešto drugo.”

„Ali, tata, ovo najviše volim. U tome sam dobra. Ti si uvek govorio – svaki čovek mora da bude uspešan u nečemu.”

„Naravno, ti jesi uspešna u crtanju, izvanredna si u tome, ja to zaista mislim! Ali znaš, bilo bi... praktičnije kad bi razvila i neke druge sposobnosti koje bi ti poslužile za ono što želiš da postigneš u životu.”

Luna pocrvene: „Želela bih da pravim stripove kad porastem. To najviše volim.”

On uzdahnu: „Razumem da to voliš. Ali da bi mogla da živiš od onoga što znaš da radiš, to takođe mora da bude... traženo. Bilo bi veoma, veoma teško da nađeš posao sa stripovima. Čak i da ga nađeš, zarada bi bila mala.”

Ona je pognula glavu i utihnula, pa je on dodao: „Znaš, ljudi koji žive s malo novca... drugi na njih gledaju s visine. Čak i ako su talentovani za nešto.”

Ona ga pogleda ispod oka: „Tata... ti si dobar advokat, ali nisi bogat.”

„Ne, nisam. Ali to će se promeniti. Radim na tome. Svako to mora.”

Ona gurnu u stranu crtež koji je držala u ruci i reče drhtavim glasom: „Ti ne želiš da ja crtam!”

Otrčala je u svoju sobu, a Mendi je eksplodirala: „Gospode! Zašto joj ne dozvoliš da bude srećna? Zar ne vidiš da se nikad ne smeje kada je s tobom? Zašto uvek moraš da je treniraš... dresiraš da se ponaša kao... advokatska ajkula? Ona to nije! Ona je samo dete!”

Ona skoči i izlete iz sobe, dovikujući preko ramena: „Nemaš ni najmanju predstavu šta je to porodični život, ne umeš da se uključiš ni u duhovni svet sopstvene ćerke!”

„Ne želim da bude siromašna kada odraste!”, prodra se on za njom. „Važni ljudi, ljudi koji se računaju, izbegavaće je ako tako bude. Čak i sopstvenu decu će odgajati u istom društvenom zatvoru!”

Sledećeg dana, u subotu, okupili su se za porodičnim doručkom, kao i obično. Mendi je ćutke posluživala hranu za stolom, a Luna nije pokazivala nikakve znake neraspoloženja. Boris je predložio da svi pođu u jutarnju šetnju i usput posete njegove roditelje. Luna se oduševila, ali je Mendi samo odmahнула rukom i rekla da će ona radije ostati kod kuće; obrati pažnju na vreme, tiho je dodala. On je potvrdno klimnuo glavom; znao je šta je time htela da kaže. Otac mu je bio trezan samo ujutro, pa čak ni tada, i počeo bi da pije već pre podne.

Dok su šetali ulicama držeći se za ruke, Luna je neprekidno čavrljala, a Boris bi samo zabrundao s vremena na vreme. Razmišljao je o svojoj majci; ona je bila jedini razlog njegovih retkih poseta domu u kome je proveo detinjstvo. Nadao se da onaj al-

koholom obeznanjeni matorac neće početi na kraju i da je tuče. Bio je teški pijanac celog svog života, ali začudo, do sada nije bio fizički nasilan. Mentalno? To je bila druga priča. Dobijao je napade besa i izlivao uvrede i poniženja na njega i njegovu majku bilo kojom prilikom i bilo kojim povodom: to je bilo prisutno i u Borisovim prvim sećanjima. Za njegovog oca, oboje su bili bezvredne kreature, njegova kazna iz nepoznatih i nezaslužanih razloga; podsećao ih je na to svakodnevno.

Piće bi pojelo svu njegovu zaradu, inače malu. Boris se sećao svog detinjstva, kada bi ležao u krevetu, a majka mu čitala priču, povremeno ga pogledajući suznim očima i gladeći mu kosu. Naročito se trudila da ga brzo uspava onih večeri kada su i frižider i njegov stomak bili prazni; razumeo je to. Tada je mislio kako će učiniti sve kada bude odrastao da njegovoj porodici nikad ništa ne nedostaje. Sećao se i sakrivenog stida, koji ga je tada proganjao. Nikad nije posećivao drugove iz škole. Nije ih ni imao, nikad ga niko nije pozivao svojoj kući jer ni on nikoga nije zvao. Krio je svoju porodicu; bilo ga je sramota svoje kuće, ne samo zbog pijanog oca već i zbog siromaštva u kom su živeli.

Boris dugo nije znao zašto njegov otac misli sve najgore o njemu i njegovoj majci, zašto ga oni čine toliko nesrećnim. Tek kad je otišao na studije i fizički se udaljio od roditeljske kuće, počeo je da shvata, bar donekle. Možda ono što je njegov otac mrzeo nije bilo toliko povezano s njim i njegovom majkom. Ko zna, gledajući njih, možda je njegov otac video sve svoje slabosti, neusphe i promašaje, kao u ogledalu. Šta ako je on u stvari mrzeo sopstvenu sliku koja ga je posmatrala kroz njih. U to vreme, Borisu nikad nije palo na pamet da pita tog rano ostarelog čoveka šta je on želeo od svog života, koja su to bila njegova očekivanja koja su ga izneverila. Danas, odgovori na ta pitanja Borisa više nisu interesovali. Bilo je suviše kasno.

„Tata, stežeš mi ruku prejako, boli me!“, čuo je Lunu i tek tada shvatio da hodaju suviše brzo i da je on skoro vuče.

„Izvini, šećeru”, reče i podiže pogled; bili su ispred kuće njegovih roditelja i on pritisnu zvono.

Kad je njegov otac otvorio vrata, Boris se pažljivo zagledao u njegove oči – već su bile zakrvavljene.

„Aha, njegovo veličanstvo advokat u nastajanju! Udostojio si se da posetiš svoje roditelje!” Zaplitaio je jezikom i dah mu je smrdeo na jeftino piće. „Moj sin gaji moju unuku tako da ona skoro i ne poznaje svog dedu.”

„Izvinjavam se!” Boris se naglo okrenu i poče da se udaljava, čvrsto držeći Luninu ruku, samo dobacivši preko ramena: „Ne možemo da ostanemo. Prenesi mami da je volimo.”

„Nisam dovoljno dobar za tebe? To je u pitanju?”, starac je vikao za njima, terajući Borisa da još više ubrza.

Luna je hodala ćutke i pogleda prikovanog za zemlju. U grudima ga je nešto stislo – vidim da ona sve razume, zato ništa i ne pita, pomislio je. Jadnica mala, suviše je rano za to. Mendi je u pravu, Luna se tako retko smeje. Nije ni čudo, ništa oko nje ne cvrkuće od sreće. Gospode, toliko bih želeo da ona bude srećna! Moram da učinim mnogo više. Moram da joj stvorim, pružim mnogo bolje uslove u kojima će biti srećnija nego što jeste. Ali za to mi je potrebno vreme. Vreme!

„Hoćemo li sada u park, šećeru?” Nastojao je da zvuči veselo, ali ona prihvati njegov predlog bez osmeha.

U ponedeljak ujutro Boris je stigao na posao suviše rano, kao i uvek. Na njegovo iznenađenje, Ridli je već bio tamo. Mora da mu je neki novi slučaj pao u krilo tokom vikenda, i to hitan, ništa drugo ga ne bi isteralo iz kreveta ovako rano, pomislio je Boris.

„Dobro jutro, Borise. Treba da razgovaramo. Bolje odmah, pre nego što klijenti počnu da dolaze”, reče Ridli namrgođeno.

„Dobro jutro, gospodine Ridli. Novi slučaj, zar ne? Mora da je nešto veliko, mogu da vidim na vašem licu.” On se smešio, srećan što će dobiti još posla.

Ridli se nakašlja i protrlja bradu: „Nažalost, upravo suprotno, Borise. Nema ništa veliko na horizontu. Žao mi je, ali nema bezbolnog načina da ti ovo kažem. Ne mogu više da držim pomoćnika.”

Borisu je zastao dah: „Vi mislite... ja više nemam posao? Nisam zaposlen?”

„Zaista mi je žao.”

Borisa obuze neverica, zatim očaj, pa ljutnja, brzo se smenjujući jedno za drugim. Um mu se nekako ispraznio i trudio se iz petnih žila da ga povrati u funkciju. Potreba da iskali bes natera ga da se prodere u sebi – odlično sam obavljao posao za tebe, radio sam skoro puno radno vreme iako sam plaćen samo za pola, radio sam i kod kuće! A kako me ti tretiraš zauzvat? Izbacuješ me na ulicu! Nikad nećeš naći boljeg pravnika u životu, pokvarenjaku jedan! Ali ništa od toga se nije čulo. Potrebna mi je Ridlijeva preporuka kad budem aplicirao za drugi posao, rekao je sam sebi.

Kao da ga je čuo, Ridli reče: „Napisaću ti dobru preporuku. Platiću ti i otpremninu u iznosu jednomesečne plate. Tužno je, ali to je sve što mogu da učinim za tebe.”

Boris ukočeno, skoro kao robot, uze svoju tašnu i izađe bez reči. Lutao je ulicama besciljno, pokušavajući da se koncentriše i razmisli o novom problemu koji se isprečio pred njegove planove. Ali mozak mu nije dobro radio; samo jedna rečenica – ovo je kompletna katastrofa – stalno mu se vrtela po glavi. Još gore, nailazio je na ljude koji ga poznaju i koji su ga pozdravljali u prolazu, što je neizbežno u tako malom gradiću. Osećao je neizrečeno pitanje na njihovom licu: zašto nisi u kancelariji, na poslu? Skrenuo je u park i seo na ljuljašku na kojoj su se on i Luna igrali. Grlo mu se stezalo sve više i on poče brzo da trepće, govoreći u sebi: nećeš valjda da počneš da cmizdriš? Prestani! Ustani i nastavi da se boriš! Imaš porodicu o kojoj moraš da se brineš! Kada je na kraju stigao pred kuću, vreme ručka već je bilo davno prošlo.

Mendi je stajala na vratima, očigledno ga iščekujući, zabrinuta; skoro je doviknula dok je on prilazio: „Borise, gde si do

sada? Nisi se ni javio telefonom, bar da znam da ćeš da kasniš ovoliko.”

„Uđimo.” Promrmlja dok je prolazio pored nje; produžio je u kuhinju, gde je zgrabio čašu vode i ispio je u nekoliko gutljaja, a potom se okrenuo ka njoj: „Dobio sam otkaz. Od jutros sam nezaposlen. Daće mi još samo jednu jednomesečnu zaradu.”

Mendi stavi ruku na svoje grudi: „Zašto?”

On slegnu ramenima: „Nema dovoljno slučajeva, Ridliju nije potreban pomoćnik.”

Dugo su gledali jedno drugo u tišini, dok mu ona na kraju nije prišla i zagrlila ga: „Pa dobro, izborićemo se nekako. Naći ćeš drugi posao.”

On je polako odgurnu od sebe: „Nema drugog pravničkog posla za mene ovde. Ti to znaš.”

„Dobro... ima drugih poslova koje možeš da radiš... mislim, privremeno.”

„Drugih poslova? Na primer, konobarisanje? Ne.” On oštro lupi šakom po radnoj ploči kuhinjskog elementa. „Ja sam advokat i to je jedino što ću raditi. Jer jedino tako mogu da obezbedim da moja porodica živi onako kako porodica advokata treba da živi. Stoga, moram da nađem advokatski posao negde drugde. U velikom gradu. Bilo kom velikom gradu.”

„Ali, Borise, to bi bilo suviše skupo, najam za stan, životne potreštine, Lunine školske potrebe, sve... Naši troškovi bi se duplirali. A mi nemamo nikakvu uštedevinu.”

„Sve znam.” Nije ni pokušao da sakrije nervozu. „Kad nađem posao, ja ću biti tamo, ti i Luna ćete morati da ostanete ovde. Neko vreme. Dok ja ne uštedim dovoljno da organizujem naš zajednički život tamo kako treba.”

„Misliš da mi treba da živimo odvojeno... razdvojeni?” Pogledala ga je razrogačenih očiju. „Borise, ne sećam se da sam ikada pristala na tako nešto. To bi moglo da nas uništi... kao porodicu.”

On je eksplodirao, vičući: „Znao sam! Uvek si me sputavala! Uvek sam se trudio da uradim sve što je u mojoj moći, da investiram u budućnost, nastojeći da izgradim osnove za napredak svoje porodice... Nadao sam se da ćeš me ti u tome podržavati, boriti se rame uz rame, zajedno sa mnom! Ali ne! Evo tebe, vučeš me unazad, uvek negativna kad je u pitanju moja karijera, uvek nalazeći razloge protiv toga da se okušam kako treba, da iskoristim šanse!”

Ona se polako spusti na stolicu, ruku prekrštenih na grudima, pognute glave. Teška tišina pala je preko njih. Ona ju je prva prekinula; ustala je, došla do njega i zagledala se u njegove oči izbliza: „U redu. Neću te vući unazad. Nađi posao u velikom gradu i idi tamo sam.”

„Stvarno tako misliš?”

Ona ga zgrabi za revere sakoa obema rukama, prodrma ga iznenađujućom snagom i procedi kroz stegnute zube: „Da se nisi usudio da se pretvaraš da je to moja odluka! Ona je samo tvoja. Samo idi.”

2. Ne znam

Boris je žurio u pravnu firmu Hanikat, gde je radio od prošle godine. Nije imao auto, ali je mogao da stigne tamo autobusom za deset-petnaest minuta. Ipak, kao i obično, radije je pešačio; trebalo mu je nekih pola sata žustrog hoda. Nije to radio da bi održao kondiciju, već što mu je to davalo priliku da neometano razmišlja, prežvaće sve što ga očekuje tokom dana na poslu, skoro da to unapred uvežba. Želeo je da bude spreman u svakom trenutku, od momenta kada uđe u kancelariju, za sve što bi vodeći advokat mogao da tresne ispred njega. To je značilo i da mora uvek prvi da stigne na posao. Recepcionerka, sredovečna žena koja je volela sve da vidi i zna, često ga je zvala – uz pomalo ukočen osmeh – „onaj što pali svetla”.

Ušavši u hodnik firme, Boris automatski uze šolju s police na zidu, napuni je kafom iz mašine i odnese je do svog pisaćeg stola. Delio je radnu sobu sa još dva advokatska pomoćnika u firmi, pa su je svi zvali „ćelija pomoćnika”. Čim se posadio u svoju stolicu, odmah je utonuo u ono što je činilo većinu njegovog radnog dana, svakog dana – varenje informacija sakupljenih iz različitih izvora i pronalaženje aspekata najvažnijih za rešavanje slučaja koji mu je dodeljen na obradu. Kasnije će koristiti svoje nalaze da informiše i olakša odlučivanje vodećeg advokata koji predstavlja taj slučaj na sudu, Leslija, jednog od trojice suvlasnika firme. Štaviše, Boris bi trebalo da mu sugeriše i optimalnu strategiju koju bi trebalo da koristi u sudskom procesu. Skoro svi slučajevi dati

Borisu na obradu bili su iz oblasti porodičnog prava – uglavnom razvodi „običnih” klijenata koji nisu posedovali značajniju imovinu; ne u rasponu miliona. Naravno, takvi slučajevi su bili neomiljeni u firmi i svi su nastojali da ih izbegnu. Ali Boris je bio srećan što uopšte ima posao, pre svega. Duboko u sebi, nadao se da će zahvaljujući vrednom radu i odličnim rezultatima, na bilo čemu što mu daju, s vremenom uspeti da se popne uz profesionalne merdevine do položaja vodećeg advokata, možda čak i na visine suvlasnika.

„Sigurno kao dan, evo njega, robuje pognute glave!” Iznenađeni, veseli glas u potpunoj tišini skoro ga je zaglušio. „Dobro jutro, Borise!”

„Dobro jutro, Ingrid!”

Videle su joj se samo oči. Izgledala je kao jedna velika lopta. Bila je sportski tip žene i uvek je dolazila na posao biciklom. Jutro je bilo hladno i vlažno, pa je nosila debelu jaknu, vunenu kapu i šal obmotan oko glave koji joj je pokrivao celo lice. Posmatrao ju je ispod oka dok je stajala ispred garderobe i skidala slojeve odeće i menjala cipele; izgledalo je kao da se leptir oslobađa iz svoje čaure. Njeno tamno, prilično tesno, elegantno odelo – pantalone i jakna – naglašavalo je ženstvene obrise njenog tela: prava ramena, uzan struk, oble kukove i duge, lepo oblikovane noge. Ipak, ono što mu je oduzelo dah kada se okrenula bilo je njeno lice; usko i glatko, sa istaknutim jagodičnim kostima i visokim čelom, na kome su dominirale njene tamnoplave oči i pune usne.

Nakon što je neko vreme preturala po dosijeima i bacila pogled na ekran kompjutera na svom stolu, preklizala je preko sobe u svojoj stolici s točkićima do Borisa: „Onda, dobro. Hajde da vidimo kako mogu da ti pomognem. Dokle si stigao sa slučajem Dženingsa u ovoj fazi?”

„Pa... hvala ti, ali mislim da mi ne treba pomoć.”

„Momentalno u odbrambeni stav, je li?” reče Ingrid sa osmehom. „Vidi, ti znaš da su mi naši šefovi naredili da ja, kao iskusniji

pomoćnik, proverim kako ti ide i pomognem ti u ključnim fazama tvojih slučajeva pre nego što ih prikažeš Lesliju.”

Gledala je u njega iščekujući, ali on ne reče ništa, pa ona nastavi: „Ja mislim da si ti pametan i sposoban čovek, stoga – čemu oklevanje? Da se nisi uplašio da ću naći nešto važno u tvom slučaju što ti nisi? Čak i da je tako, to bi bilo u tvom interesu. Lesli bi bio otvoreniji, pozitivniji prema tvojim sugestijama ako bi znao da se ja slažem s tvojom analizom.”

On klimnu glavom, ali mu je bilo veoma teško da se bavi pravnim detaljima slučaja baš sada; njihova ramena su se skoro dodirivala i njene oči su, osećao je, prodirale u njegove iz takve blizine. Njena lepota je jednostavno bila bolna; to osećanje je znao odranije, a sada se ponovo vratilo. Uvek je izgledalo da ona nije svesna svog izvanrednog izgleda, pomislio je, ali ipak – suviše je pametna da to ne bi znala. Verovatnije je da ona na to ne obraća mnogo pažnje. Udahnuo je duboko i počeo da joj izlaže rezultate istraživanja pozadine, dokaza i pravnih začkoljica svog primera, kao i primere drugih sličnih slučajeva iz arhive. Ingrid bi ga prekinula samo povremeno, ćutke, rukom crtajući u vazduhu znak pitanja nakon nekih njegovih objašnjenja.

Na kraju, kada je došao do ključnog momenta celog slučaja – koju strategiju odbrane bi on preporučio Lesliju da koristi tokom sudskog procesa zakazanog za koji dan – on reče oklevajući: „Imam problem... ne mislim da ima dovoljno pravnih razloga za izbacivanje bivše Dženingsove žene s njihovo dvoje dece iz kuće u kojoj sada žive. Jeste, Dženings je kupio tu kuću pre njihovog venčanja, ali bi kuća ipak trebalo da se подели. U suštini, Lesli bi morao samo da pregovara koji deo kuće bi Dženings zadržao. To je jedino rešenje koje ja mogu da vidim. Međutim, ni Dženings ni Lesli ne bi bili srećni zbog toga.”

„Zašto bi to bio tvoj problem”, upita Ingrid.

„Lesli je tražio od mene da nađem način da Dženingsu pripadne cela kuća... Znaš i sama, firma naplaćuje procenat od vrednosti